

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งที่จะสำรวจสถานการณ์ของการศึกษาการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารต่างวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสื่อสารนานาชาติ และการสื่อสารนานาชาติผ่านสื่อเปรียบเทียบ ตามขอบเขตการศึกษาที่เสนอไว้ในบทที่ 1 แต่จะเน้นไปที่การศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารต่างวัฒนธรรม (Intercultural communication) เป็นส่วนใหญ่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary research) เพื่อทำการวิเคราะห์งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมจากมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ามีสถาบันอุดมศึกษาที่ทำการศึกษาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้จำนวน 3 แห่ง ตั้งแต่ปีที่เริ่มมีการศึกษาวิจัยทางด้านนี้คือปี พ.ศ. 2526 จนถึงปี พ.ศ. 2542 ทั้งหมด 17 ปี รวมวิทยานิพนธ์ทั้งสิ้น 39 ฉบับ ทั้งนี้ ในการคัดเลือกวิทยานิพนธ์ จะพิจารณาตามขอบเขตของการสื่อสารระดับวัฒนธรรมทั้ง 4 ประเภทคือ การสื่อสารต่างวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสื่อสารนานาชาติ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านสื่อ และจะเลือกเฉพาะการศึกษาวิจัยที่สังกัดคณะที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการสื่อสารเท่านั้น

ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ลงในแบบบันทึกข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอนหลักๆ คือ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเฉพาะสำหรับแต่ละงานศึกษาแยกตามปัญหาการวิจัย และข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย หลังจากบันทึกข้อมูลทั้งหมดแล้ว จึงทำการแจกแจงข้อมูลลงในตารางแจกแจงข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วนตามแบบบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็นสองส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภาพรวมโดยทั่วไป

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยสถานการณ์การสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย

ส่วนที่ 1 ภาพรวมโดยทั่วไป

ในส่วนนี้ประกอบด้วย 1.) ปีที่ศึกษาและภาพรวมในแต่ละปี และ 2.) สถาบันที่สังกัด
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ปีที่ศึกษาและภาพรวมในแต่ละปี

ตารางที่ 4.1 แสดงปีที่มีการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรม และภาพรวมในแต่ละปี

ปี	หัวข้อที่ทำการศึกษา	สถาบัน	จำนวน
2526	- ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสาร (1)	จุฬาลงกรณ์ (1)	1
2527	- กระบวนการปรับตัว (1)	จุฬาลงกรณ์ (1)	1
2528	-		-
2529	- บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี (1)	ธรรมศาสตร์ (1)	1
2530	-		-
2531	-		-
2532	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (1) - อิทธิพลทางจิตวิทยา (1)	จุฬาลงกรณ์ (2)	2
2533	-		-
2534	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (1) - กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (1) - ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสาร (1) - บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี (1)	จุฬาลงกรณ์ (2) ธรรมศาสตร์ (2)	4
2535	- อิทธิพลทางจิตวิทยา (1)	จุฬาลงกรณ์ (1)	1
2536	- อิทธิพลทางจิตวิทยา (1)	จุฬาลงกรณ์ (1)	1
2537	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (1) - บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี (1)	ธรรมศาสตร์ (1) จุฬาลงกรณ์ (1)	2
2538	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (1) - อิทธิพลทางจิตวิทยา (1) - กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (1)	จุฬาลงกรณ์ (3)	3

ปี	หัวข้อที่ทำการศึกษา	สถาบัน	จำนวน
2539	- อิทธิพลทางจิตวิทยา (3) - ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสาร (2) - บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี (1)	จุฬาลงกรณ์ (6)	6
2540	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (1) - อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม (1) - กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (1) - ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสาร (2)	จุฬาลงกรณ์ (3) กรุงเทพ (2)	5
2541	- อิทธิพลทางวัฒนธรรม (3) - อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม (1) - อิทธิพลทางจิตวิทยา (3) - กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (3) - ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสาร (2)	จุฬาลงกรณ์ (9) ธรรมศาสตร์ (2)	11
2542	- อิทธิพลทางจิตวิทยา (1)	ธรรมศาสตร์ (1)	1
รวม			39

จากตารางที่ 4.1 พบว่าปี พ.ศ. 2541 เป็นปีที่มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมมากที่สุด คือมีจำนวน 11 เล่ม รองลงมาคือปี พ.ศ. 2539 มีจำนวน 6 เล่ม และปี พ.ศ. 2540 มีจำนวน 5 เล่ม ส่วนในปี พ.ศ. 2528 2530 2531 และ 2533 เป็นปีที่ไม่มีความนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ และเมื่อพิจารณาถึงหัวข้อที่ทำการศึกษา จะพบว่าหัวข้อที่มีการนำมาศึกษาในแต่ละปีมากที่สุดคือ เรื่องอิทธิพลทางวัฒนธรรม ซึ่งพบในวิทยานิพนธ์ของปี พ.ศ. 2532 2534 2537 2538 2540 และ 2541 และอิทธิพลทางจิตวิทยา ซึ่งพบในวิทยานิพนธ์ของปี พ.ศ. 2532 2536 2538 2539 2541 และ 2542 ส่วนหัวข้อที่ไม่พบในวิทยานิพนธ์ที่นำมาศึกษาเลยได้แก่ การฝึกอบรม อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังๆ มาแล้ว ในแต่ละปีจะมีการศึกษาในหัวข้อที่มีความหลากหลายขึ้น นอกจากนี้ พบว่าสถาบันที่มีการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรมมากที่สุดคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งปีที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2539 มีการศึกษาทั้งหมด 6 เรื่อง และเป็นการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหมด และ ในปี พ.ศ. 2541 ที่มีการศึกษาทั้งหมด 11 เรื่อง และเป็นการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 เรื่อง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงปีที่ศึกษา พบว่า ปี พ.ศ.2542 มีวิทยานิพนธ์เพียงเรื่องเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยพบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล (ปลายปี พ.ศ.2542) ซึ่งคาดว่าเป็นวิทยานิพนธ์ที่ควรจะเป็นของ ปี พ.ศ.2541 แต่ทำสำเร็จเมื่อปีการศึกษา 2542

1.2 สถาบันที่สังกัด

ตารางที่ 4.2 แสดงสถาบันที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – 2542

สถาบันที่สังกัด	จำนวนวิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	30
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	7
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	2
รวม	39

จากตารางที่ 4.2 พบว่าสถาบันที่มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมมากที่สุดคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือมีจำนวน 30 เล่ม รองลงมาเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 7 เล่ม ซึ่งวิทยานิพนธ์จากทั้งสองสถาบันนี้เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับมหาบัณฑิต ส่วนวิทยานิพนธ์ที่พบในมหาวิทยาลัยกรุงเทพเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับดุษฎีบัณฑิต มีจำนวน 2 เล่ม สถาบันอื่นๆ ที่ไม่ได้รายงานอยู่ในผลการวิจัยนี้ ไม่ปรากฏว่ามีวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรม

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยสถานภาพการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย

ผลการวิจัยในส่วนที่ 2 สามารถแบ่งเป็นผลการวิจัยเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา ผลการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นในการศึกษา ผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา และผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา ดังนี้

2.1 กรอบแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรม ยังมีการนำเอากรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมมาใช้เป็นจำนวนน้อย รวมทั้งหมดมีเพียง 66 แนวคิดเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎีอื่นๆ ที่นำมาใช้ศึกษาด้วย รวมทั้งหมดถึง 120 แนวคิด (ดูตารางที่ 4.3 ประกอบ)

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนกรอบแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรม ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา	จำนวน
1. โครงสร้าง บทบาท และความสำคัญของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	8
2. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	33
2.1 องค์ประกอบ/อิทธิพลทางวัฒนธรรม	(23)
2.1.1 ประเภทของความแตกต่างทางวัฒนธรรม	
- Individualism/Collectivism	1
- Hall's High-/Low-Context	3
- Hofstede's Dimensions of cultural variability	
- 2 dimensions: power distance และ individualism/collectivism	1
- 4 dimensions	3
- Parson's Pattern Variables	-
- Kluckhohn's Value Orientation	-
- Boldt's Loose & Tight Structure	-

กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา	จำนวน
2.1.2 ค่านิยม	
- ค่านิยมไทย	1
- ค่านิยมตะวันออก	7
- ค่านิยมตะวันตก	2
- ค่านิยมตะวันออก vs. ค่านิยมตะวันตก	4
2.1.3 ทฤษฎีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม	1
2.2 องค์ประกอบ/อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม	(1)
2.3 องค์ประกอบ/อิทธิพลทางจิตวิทยา	(8)
2.4 องค์ประกอบ/อิทธิพลทางสภาพแวดล้อม	(1)
3. กระบวนการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่	<u>10</u>
3.1 ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (culture shock) และกระบวนการปรับตัว	4
3.2 การยอมรับ / ผลผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม	4
3.3 การครอบงำทางวัฒนธรรม	2
4. ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	<u>7</u>
5. การฝึกอบรมต่างวัฒนธรรม/การเรียนรู้	<u>2</u>
6. จริยธรรม	<u>2</u>
7. อื่นๆ – Communication Apprehension	<u>1</u>
- Self-monitoring + Symbolic interactionism	<u>1</u>
- Ethnic Network	<u>1</u>
- Cosmopolitaness	<u>1</u>
รวม (ข้อ 1-7)	66
8. แนวคิด/ทฤษฎีอื่นๆ ที่นำมาศึกษาร่วมกับการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรม (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)	
- ทฤษฎีทางการสื่อสาร	15
- ทฤษฎีองค์กรและการสื่อสารในองค์กร	19
- ทฤษฎีสื่อสารมวลชน	28
- ทฤษฎีการสื่อสารกับโครงสร้างสังคม	15

กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา	จำนวน
- ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล	2
- ทฤษฎี/แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารกับการพัฒนา	11
- ทฤษฎีเกี่ยวกับข่าวและโทรทัศน์	12
- ทฤษฎี/แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และโฆษณา	8
- ทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนการสื่อสาร/นโยบาย	1
- ทฤษฎีอื่นๆ	9
รวม (ข้อ 8)	120

จากตารางที่ 4.3 จะเห็นได้ว่าในส่วนของกรอบแนวคิด ทฤษฎีในข้อ 1-7 นั้น แนวคิดที่มีผู้นำมาใช้มากที่สุด ได้แก่แนวคิดเรื่ององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น

1. อิทธิพลทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- ประเภทของความแตกต่างทางวัฒนธรรมต่างๆ ได้แก่ *individualism/collectivism* (Suttipong Wisessang, 1997) *high/low context* (จิราพร บุตรสันดี, 2539; Suttipong Wisessang, 1997; กัลยิมา โตกะคุณะ, 2541) *dimensions of cultural variability* 2 มิติได้แก่ *power distance* และ *individualism/collectivism* (จินตวีร์ เกษมสุข, 2539) และทั้ง 4 มิติ (กัลยิมา โตกะคุณะ, 2541; นพพร จิตตศิลป์, 2538) ส่วนเรื่องที่ไม่ได้มีผู้นำมาศึกษาเลยได้แก่ แนวคิดเรื่อง *pattern variables* ของ Parsons แนวคิดเรื่อง *value orientation* ของ Kluckhohn และแนวคิดเรื่อง *loose & tight structure* ของ Boldt

- ค่านิยมที่นำมาศึกษา สามารถจัดประเภทของค่านิยมออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ แนวคิดเกี่ยวกับ ค่านิยมไทย ซึ่งรวมถึงลักษณะและค่านิยมของคนไทย (มลินี นิลมาลี, 2540) แนวคิดเกี่ยวกับ ค่านิยมตะวันออก รวมถึงค่านิยมทางศาสนาของชาวจีนได้แก่ ลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ลัทธิเต๋า (Taoist) ศาสนาพุทธนิกายมหายาน (Buddhist), ค่านิยมและลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น, ความเชื่อของศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม, ค่านิยมในการทำงานของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น, ค่านิยมทางจริยธรรมของชาวไทย จีน ญี่ปุ่น (นิษฐา จันทปัญญาศิลป์, 2541; ดวงรัตน์ กมโลบล, 2535; ปาริชาติ นิติมานพ, 2534; พิมพ์พันธ์ุ ศรีพิพิธ, 2540; สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์, 2532; อุษา จารุภา, 2541) แนวคิดเกี่ยวกับ ค่านิยมตะวันตก รวมถึงวัฒนธรรมการสื่อสารและการทำงานของชาวอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส, ลักษณะของวัฒนธรรม

อเมริกัน (กัลยิมา ไตคะคุณะ, 2541; จินตวีร์ เกษมศุข, 2539) และแนวคิดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระหว่างค่านิยมตะวันออกและตะวันตก รวมถึงการเปรียบเทียบค่านิยมไทยกับอเมริกัน, ลักษณะตะวันออกและตะวันตก, วิธีการบริหารงานของชาวตะวันตกและตะวันออก (มลินี นิลมาลี, 2540; รักรใจ จินตวิโรจน์, 2541; ซาลิน นานา, 2539)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมจะประกอบไปด้วย 1.) ค่านิยมและลักษณะของคนในวัฒนธรรมนั้นๆ เช่นการเปรียบเทียบลักษณะไทยและตะวันตกจากสื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์ "กาเหว่าที่บางเพลง" และ "Village of the Damned" โดยมลินี นิลมาลี (2540) 2.) ค่านิยมทางจริยธรรม เช่นการศึกษาของสิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูรณ์ (2532) เกี่ยวกับบทบาททางจริยธรรมของตัวละครและภาพยนตร์โทรทัศน์ไทย จีน ญี่ปุ่น 3.) ค่านิยมทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธนิกายต่างๆ และศาสนาอิสลาม เช่นการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างสตรีไทยพุทธและไทยมุสลิม ของปาริชาติ นิตیمانพ (2534) และ 4.) ค่านิยมในการทำงานและบริหารงาน เช่นการศึกษาของกัลยิมา ไตคะคุณะ (2541) ที่เปรียบเทียบความรูปแบบและบรรยากาศการสื่อสาร รวมถึงความพึงพอใจของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส หรือการศึกษาของซาลิน นานา (2539) เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารและความพึงพอใจของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นและอเมริกัน

- ทฤษฎีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ได้แก่การศึกษาของดวงรัตน์ กมโลบล (2540) เรื่องลักษณะการสร้างอารมณ์โดยสังคมในการ์ตูนญี่ปุ่นชุดโดราเอมอน

2. อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมวัฒนธรรม มีเพียงการศึกษาของปารณีย์ จันทกรุล (2540) เกี่ยวกับการเสนอข่าวโลกตะวันออกและตะวันตกของสำนักข่าวข้ามชาติ

3. อิทธิพลทางจิตวิทยา ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับชาตินิยม (racism) ได้แก่การศึกษาของปารณีย์ จันทกรุล (2540) ชาตินิยม (ethnocentrism) ได้แก่การศึกษาของจิตราภรณ์ วนัสพงษ์ (2539) และครอบคลุมถึงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (การเกิด, องค์ประกอบ, บทบาท, ประเภท, ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (ชิตาภา สุขพลา, 2536; จินตวีร์ เกษมศุข, 2539; มนกันต์ หงษ์กราย, 2539; จิราพร ชุนศรี, 2541; และ วันทนา สุรชีวิน, 2541)

4. อิทธิพลทางสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ พบในการศึกษาของมนกานต์ หงษ์กราย (2539) เรื่องทัศนคติของผู้ชมไทยต่อโฆษณาที่ใช้ทั่วโลก

แนวคิดที่มีผู้นิยมนำมาใช้รองลงมาจากแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีผลต่อการสื่อสารต่างวัฒนธรรมคือ แนวคิดเรื่องกระบวนการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

1. ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (culture shock) และกระบวนการปรับตัว เป็นแนวคิดที่รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อการปรับตัว, ทฤษฎีความเข้าใจชนชาติอื่น, culture shock, กระบวนการในการปรับตัว, การปรับตัวของ expatriate & sojourner, แนวทางในการปรับตัวทางวัฒนธรรม (ธิดารัตน์ กนิษฐนาคะ, 2541; จิราพร ขุนศรี, 2541; Jarmjuree Padunchewit, 1997)

2. การยอมรับ / ผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม แนวคิดนี้ รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจยอมรับการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมใหม่, ลักษณะและการยอมรับการผสมกลมกลืน, การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น, การยืมและรับวัฒนธรรม, การแผ่กระจายทางวัฒนธรรม (สุมน อยู่สิน, 2527; จินตวีร์ เกษมสุข, 2539; นิษฐา จันทปัญญาศิลป์, 2541; จิราพร ขุนศรี, 2541)

3. การครอบงำทางวัฒนธรรม รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการครอบงำทางวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของการสื่อสารในยุคปฏิวัติเทคโนโลยีต่อวัฒนธรรม (ปารณีย์ จันทกุล, 2540; วันดี พรปฎิมากร, 2534)

แนวคิดที่มีผู้นำมาศึกษามากเป็นอันดับที่สาม ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาท และความสำคัญของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยความหมายของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการสื่อสาร ความหมายของวัฒนธรรม องค์ประกอบของวัฒนธรรม (ได้แก่ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐาน) ระดับของความแตกต่างทางวัฒนธรรม 4 ระดับ ได้แก่ระดับบุคคล ระหว่างบุคคล องค์กร และชุมชนหรือกลุ่มชน, อิทธิพลของวัฒนธรรมข้ามชาติ (ธิดารัตน์ กนิษฐนาคะ, 2541; จิราพร บุตรสันต์, 2539; วันดี พรปฎิมากร, 2534); มนกานต์ หงษ์กราย, 2539; นิษฐา จันทปัญญาศิลป์, 2541; ชิตาภา สุขพล้ำ, 2536; ปิติ หุ่นจ้อย, 2541)

แนวคิดที่มีผู้นิยมนำมาใช้เป็นอันดับต่อมาคือ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพและผลในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม (กัลยิมา โตกะคุณะ, 2541; มนกันต์ หงษ์กราย, 2539; วิจิตร อวิรุทธ์, 2534; Jarmjuree Padunchewit, 1997; Suttipong Wisessang, 1997) ซึ่งประกอบไปด้วยอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ประสิทธิภาพในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (ของ Gudykunst และ Kim) แนวทางการศึกษาประสิทธิภาพในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ผลของการสื่อสาร (ความไม่แน่ใจ และความพึงพอใจในการสื่อสาร) รวมถึงทฤษฎีการลดความไม่แน่ใจ (uncertainty reduction)

ส่วนแนวคิดที่มีผู้นำมาใช้เป็นจำนวนน้อยได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเน้นที่ทฤษฎีการเรียนรู้และการเรียนรู้ทางสังคม (สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์, 2532) และแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม เน้นที่ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมและจริยธรรมของชาวจีน (นิษฐา จันทปัญญาศิลป์, 2541; สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์, 2532) นอกจากนี้ ยังมีการนำแนวคิดอื่นๆ เกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมมาใช้อีกประปราย ได้แก่แนวคิดเรื่อง communication apprehension (Suttipong Wisessang, 1997) แนวคิดเรื่อง self-monitoring และ symbolic interactionism (Jarmjuree Padunchewit, 1997) แนวคิดเรื่อง ethnic network (สุนน อยู่สิน, 2527) และแนวคิดเรื่อง cosmopolitaness (จิราพร ขุนศรี, 2541) ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารอื่นๆ ที่นำมาศึกษาร่วม (ตามที่เสนอไว้ในข้อ 8) นั้น ได้เสนอรายละเอียดไว้ในภาคผนวก ข

2.2 ประเด็นในการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาในเรื่องประเด็นการศึกษาค้นคว้า สามารถแบ่งได้เป็น 6 เรื่องคือ ระดับของการศึกษา แนวทางการศึกษา หัวข้อที่ทำการศึกษาระดับของการสื่อสาร บริบทของการสื่อสาร และคู่สัมพันธ์ในการสื่อสาร ดังแสดงในตารางที่ 4.4 – 4.6

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนระดับการศึกษาและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

1. ระดับของการศึกษาการสื่อสารระดับวัฒนธรรม	
- การสื่อสารต่างวัฒนธรรม (Intercultural)	19
- การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural)	4
- การสื่อสารนานาชาติ (International)	-
- การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านสื่อ (Comparative mass communication)	16
2. แนวทางการศึกษา	
- Etic approach	37
- Emic approach	2

จากตารางที่ 4.4 จะเห็นได้ว่าการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในระดับของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม (intercultural communication) และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านสื่อ (comparative mass communication) ทั้งนี้ ในวิทยานิพนธ์บางเล่ม ไม่ใช่การศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมโดยตรง แต่ที่นับว่าเป็นการศึกษาระดับของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ก็เนื่องมาจากการศึกษานั้นๆ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องและมีการนำเสนอพฤติกรรมของการสื่อสารระหว่างชาวต่างชาติหรือคนจากต่างกลุ่มสังคมวัฒนธรรมที่มามีปฏิสัมพันธ์กัน เช่นการศึกษาของอุษา จารุกา (2541) ที่มีการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวต่างชาติที่เข้าไปทำงานในประเทศไทย ชาวดิอาร์เบีย กับชาวชาวดิอาร์เบีย เป็นต้น

ในจำนวนวิทยานิพนธ์ที่นำมาศึกษาทั้งหมด 39 เล่ม การศึกษาจำนวน 37 งาน เป็นการศึกษาตามแนว etic approach หรือศึกษาจากมุมมองของคนภายนอก มีเพียงการศึกษาของอนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) เรื่องโครงสร้างและหน้าที่ของระบบสื่อมวลชนไทยในนครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา และของธิดารัตน์ กนิษฐนาคะ (2541) เรื่องบทบาทของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลกับ

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนแลกเปลี่ยนชาวต่างชาติ โครงการ เอ เอฟ เอส ที่เป็นการศึกษาตามแนว emic approach แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั้งสองงานนี้ ไม่ได้เป็นการศึกษาจากมุมมองของคนใน (insider) โดยตรงนัก แต่เป็นการศึกษาลึกลงไปอย่างค่อนข้างละเอียด ทำให้ได้ข้อมูลในลักษณะ culture-specific

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนหัวข้อที่ทำการศึกษาในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

3. หัวข้อที่ทำการศึกษา	
- อิทธิพลทางวัฒนธรรม	8
- อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม	2
- อิทธิพลทางจิตวิทยา	11
- อิทธิพลทางสภาพแวดล้อม	-
- กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม	7
- การฝึกอบรมต่างวัฒนธรรม	-
- ประสิทธิภาพในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	7
- จริยธรรมในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	-
- บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี ที่มีต่อการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	4

จากตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าหัวข้อที่มีผู้ศึกษามากที่สุดคืออิทธิพลทางจิตวิทยา เช่นอคติต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติและการรับรู้ เช่นการศึกษาของจิตราภรณ์ วนัสพงษ์ (2539) ในเรื่องชาติพันธุ์-นิยมต่อประเทศลาว ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทย หัวข้อที่มีผู้ศึกษารองลงมาได้แก่อิทธิพลทางวัฒนธรรม เช่นการศึกษาของ มลณี นิลมาลี (2540) เปรียบเทียบค่านิยม ตะวันออกและตะวันตก ส่วนหัวข้ออีกสองหัวข้อที่มีการศึกษามากเป็นอันดับต่อมาได้แก่ เรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมเช่นการศึกษาของสุนน อยู่สิน (2527) เกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวจีนในจังหวัดเชียงใหม่ และเรื่องประสิทธิภาพและผลในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม เช่นการศึกษาเกี่ยวกับความไม่แน่ใจและความกลัวในการสื่อสาร ของ Suttipong Wisessang (1997) และการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในการสื่อสารของชาลิน นานา (2539) พิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ (2540) และกัลยิมา โตกะคุณะ (2541) เป็นต้น

หัวข้อที่มีผู้ศึกษาเป็นอันดับต่อมาคือบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีที่มีผลต่อการสื่อสารระดับวัฒนธรรม ได้แก่การศึกษาของวันดี พรปฎิมากร (2534) กรรพุม บุญทวี (2539) สุमितรานคินทร์บดี (2529) และมะลิวรรณ เดชาฤทธิ์ (2537) ส่วนหัวข้อที่มีผู้ศึกษาน้อยที่สุดคือ อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่การศึกษาของจิราพร ชุนศรี (2541) และปารณีย์ จันทรกุล (2540) ทั้งนี้หัวข้อที่ไม่มีผู้ได้นำมาศึกษาเลยได้แก่ อิทธิพลทางสภาพแวดล้อม การฝึกอบรมต่างวัฒนธรรม และจริยธรรมในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนระดับการสื่อสาร บริบทในการสื่อสาร และคู่สัมพันธ์ในการสื่อสาร ที่พบในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

4. ระดับของการสื่อสาร	
- ระดับตะวันออก/ตะวันตก	4
- ระดับทวีป	1
- ระดับประเทศ	21
- ระดับประเทศกับทวีป	2
- ระดับกลุ่มย่อย ได้แก่	
- ศาสนา	2
- ระดับการศึกษา	-
- ชนกลุ่มน้อย	7
- ระดับบุคคล	-
5. บริบทในการสื่อสาร	
- การท่องเที่ยว	4
- การทำงาน	6
- การประกอบธุรกิจ	2
- การแต่งงาน/ครอบครัว	-
- การศึกษา	2
- การอพยพ/ย้ายถิ่น	3
- อื่นๆ - การเมือง	1
- การพัฒนาชุมชน	3
- การนำเสนอของสื่อมวลชน (ข่าว/นิยาย/โฆษณา/ภาพยนตร์/การ์ตูน)	16
- การกำหนดนโยบายการสื่อสาร	2

6. คู่สัมพันธ์ (เฉพาะการศึกษาในระดับ intercultural communication)	
<u>ในบริบทขององค์กร</u> - ผู้บังคับบัญชา vs. ผู้ใต้บังคับบัญชา - เพื่อนร่วมงานด้วยกัน/เพื่อนร่วมสถาบันเดียวกัน - นักลงทุน/นักธุรกิจ vs. บุคคล / เจ้าหน้าที่ / หน่วยงานที่ติดต่อด้วย ในวัฒนธรรมเจ้าบ้าน (host culture)	<u>รวม = 7</u> 4 1 2
<u>ในบริบทของการพัฒนาชุมชน</u> - ชนกลุ่มน้อย vs. นักพัฒนา/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ที่เข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมนั้นเช่นอาสาสมัคร	<u>รวม = 3</u> 3
<u>ในบริบทของการท่องเที่ยว</u> - นักท่องเที่ยว vs. คนในวัฒนธรรมเจ้าบ้าน (host culture)	<u>รวม = 3</u> 3
<u>ในบริบทของการศึกษา</u> - นักเรียน vs. อาจารย์ - นักเรียน vs. นักเรียน	<u>รวม = 3</u> 1 2
<u>ในบริบทของการอพยพ/ย้ายถิ่น</u> - ชนกลุ่มน้อย vs. คนนอกกลุ่มที่เข้าไปติดต่อกับพวกเขา - ชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้าไปหรือผู้ที่เข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมใหม่ vs. ผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นอยู่แล้ว (เช่น host family)	<u>รวม = 3</u> 1 2

จากตารางที่ 4.6 จะเห็นได้ว่าในสวนระดับของการสื่อสาร ได้มีผู้ศึกษาระดับประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นระดับกลุ่มย่อยประเภทชนกลุ่มน้อย อันประกอบไปด้วยชุมชนต่างชาติในเมือง ชาวจีนอพยพ ชาวเขมรอพยพ ชาวเขา และชาวเล และอันดับต่อมาคือระดับตะวันออก/ตะวันตก ส่วนระดับการสื่อสารที่ไม่พบในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ระดับบุคคล และระดับกลุ่มย่อยประเภทความแตกต่างทางระดับการศึกษา

บริบทในการสื่อสารที่มีผู้ศึกษามากที่สุดคือบริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน ซึ่งรวมถึงข่าว นวนิยาย โฆษณา ภาพยนตร์ และการ์ตูน รองลงมาคือบริบทการทำงาน บริบทการท่องเที่ยว และบริบทการอพยพ/ย้ายถิ่น ในสัดส่วนที่เท่ากับบริบทการพัฒนาชุมชน ตามลำดับ ส่วนคู่สัมพันธ์ในการสื่อสาร ผู้วิจัยเลือกแจกแจงเฉพาะวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในระดับการสื่อสารต่างวัฒนธรรม (intercultural communication) เท่านั้น ซึ่งพบว่าผู้ศึกษาคู่สัมพันธ์ในบริบทขององค์กรมากที่สุด

ได้แก่การสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา การสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงาน และการสื่อสารระหว่างนักลงทุนหรือนักธุรกิจกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่ติดต่อด้วยในวัฒนธรรม
เจ้าบ้าน

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของประเด็นการศึกษาทั้ง 6 เรื่อง ที่พบในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542 ทั้ง 39 เล่ม ผู้วิจัยได้เสนอภาพรวมของประเด็นในการศึกษาโดยจำแนกตามหัวข้อที่ศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดงภาพรวมของประเด็นการศึกษาวิจัยทางการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – พ.ศ. 2542

หัวข้อที่ทำการศึกษา	ระดับของการศึกษา	ระดับของการสื่อสาร	บริบทและคู่สัมพันธ์	ผู้ศึกษาวิจัย
1. อิทธิพลทางวัฒนธรรม ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนา	Cross-cultural communication	<u>ประเทศ</u> ได้แก่ไทย จีน ญี่ปุ่น	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	สิริวรรณ (2532)
		<u>ประเทศ</u> ได้แก่ไทย อเมริกัน	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	รักใจ (2541)
		<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่กลุ่มศาสนา พุทธและอิสลาม	บริบทการเมือง	ปาริชาติ (2534)
	Comparative mass communication	<u>ตะวันตก/ตะวันออก</u>	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	มลินี (2540)
		<u>ประเทศกับทวีป</u> ได้แก่อเมริกา กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	ปรีชัย (2541)
		<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่ชุมชนต่างชาติ ในเมืองใหญ่	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	อนุลักษณ์ (2537)
		<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่กลุ่มศาสนา อิสลาม	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	พรรณพิมล (2538)
	Intercultural communication	<u>ประเทศ</u> ได้แก่ชาวดิอาร์เบีย	บริบทการประกอบธุรกิจ คู่สัมพันธ์คือชาวชาวดิอาร์เบียกับชาวต่างชาติ	อุษา (2541)

หัวข้อที่ทำการศึกษา	ระดับของการศึกษา	ระดับของการสื่อสาร	บริบทและคู่สัมพันธ์	ผู้ศึกษาวิจัย
2. อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการสื่อสารระหว่างบุคคล จากต่างกลุ่มสังคมวัฒนธรรม (เน้นความเป็น in-group และ out-group)	Intercultural communication	<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่ชาวเขา	บริบทการอพยพ/ย้ายถิ่น คู่สัมพันธ์คือชาวเขาและบุคคลอื่นๆ ภายนอกกลุ่ม (out-groups)	จิราพร (2541)
	Comparative mass communication	<u>ตะวันตก/ตะวันออก</u>	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	ปารณีย์ (2540)
3. อิทธิพลทางจิตวิทยา ได้แก่ประเด็นเกี่ยวกับอคติต่างๆ เช่น prejudice, stereotype, racism รวมถึงทัศนคติ และการรับรู้	Intercultural communication	<u>ตะวันตก/ตะวันออก</u> ได้แก่ความเป็นสากลและท้องถิ่น	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	นพพร (2538)
		<u>ประเทศ</u>	บริบทการท่องเที่ยว คู่สัมพันธ์คือตำรวจกับนักท่องเที่ยว	ปิติ (2541)
		<u>ประเทศ</u>	บริบทการท่องเที่ยว คู่สัมพันธ์คือนักท่องเที่ยวต่างชาติดกับเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว รวมถึงการรับสื่อจากสื่อมวลชนและสื่อเฉพาะกิจของนักท่องเที่ยว	ทัศนัย (2532)
		<u>ประเทศ</u> ได้แก่อังกฤษ, ไทย	บริบทการท่องเที่ยว คู่สัมพันธ์คือนักท่องเที่ยวต่างชาติ กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว	รุ่งทิพ (2542)

หัวข้อที่ทำการศึกษา	ระดับของการศึกษา	ระดับของการสื่อสาร	บริบทและคู่สัมพันธ์	ผู้ศึกษาวิจัย
	Cross-cultural communication	กลุ่มย่อย ได้แก่เชมรอพยพ	บริบทการอพยพ/ย้ายถิ่น	ชิตาภา (2536)
	Comparative mass Communication	ประเทศ ได้แก่ญี่ปุ่น, ไทย	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	ดวงรัตน์ (2535)
		ประเทศ ได้แก่ไทย ลาว	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	จิตรภรณ์ (2539)
		ประเทศ ได้แก่ไทย อเมริกา	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	มนกานต์ (2539)
		ทวีป ได้แก่ยุโรป อเมริกา โอเชียเนีย	บริบทการท่องเที่ยว	วันทนา (2541)
		ตะวันตก/ตะวันออก	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	มนทิรา (2541)
4. กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม ได้แก่ประเด็นเกี่ยวกับความตระหนกทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม	Intercultural communication	ประเทศ ได้แก่อเมริกา ไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คือเพื่อนร่วมงานต่างชาติ	Jarmjuree (1997)
		ประเทศ ได้แก่ญี่ปุ่น ไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คือเพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา	สุวรรณี (2541)
		กลุ่มย่อย ได้แก่ชาวจีนในไทย	บริบทการอพยพ/ย้ายถิ่น คู่สัมพันธ์คือชาวจีนในไทยกับคนไทย	สุมน (2527)
		ประเทศ	บริบทการศึกษา คู่สัมพันธ์คือนักเรียนต่างชาติกับอาจารย์ เพื่อนร่วมชั้นและครอบครัวอุปถัมภ์	ธิดารัตน์ (2541)

หัวข้อที่ทำการศึกษา	ระดับของการศึกษา	ระดับของการสื่อสาร	บริบทและคู่สัมพันธ์	ผู้ศึกษาวิจัย
		<u>ประเทศ</u>	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คืออาจารย์ชาวต่างชาติกับบุคลากรในมหาวิทยาลัยไทย	ฉลองรัฐ (2538)
		<u>ประเทศ</u> ได้แก่อเมริกา, ไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คืออาสาสมัครอเมริกัน (นักพัฒนา) กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่	พิมพ์ใจ (2534)
	Comparative mass communication	<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่ชาวจีนในไทย	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	นิษฐา (2541)
5. การฝึกอบรมต่างวัฒนธรรม	-	-	-	-
6. ประสิทธิภาพและผลในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ได้แก่ประเด็นเกี่ยวกับความไม่แน่นอนใจในการสื่อสาร ความกลัวในการสื่อสาร ปัญหาในการสื่อสาร และความพึงพอใจในการสื่อสาร ความพึงพอใจในการทำงาน	Intercultural communication	<u>ประเทศกับทวีป</u> ได้แก่อเมริกา กับประเทศทางตะวันออกคือญี่ปุ่น ไทย เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ มาเลเซีย และอื่นๆ	บริบทการศึกษา คู่สัมพันธ์คือนักเรียนต่างชาติ	Suttipong (1997)
		<u>ประเทศ</u> ได้แก่อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คือผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา	กัลยิมา (2541)
		<u>ประเทศ</u> ได้แก่ญี่ปุ่นกับไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คือผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา	พิมพ์พันธุ์ (2540)
		<u>กลุ่มย่อย</u> ได้แก่ชาวเล	บริบทการพัฒนาชุมชน คู่สัมพันธ์คือชาวเลกับนักพัฒนาชุมชน	จิราพร (2539)

หัวข้อที่ทำการศึกษา	ระดับของการศึกษา	ระดับของการสื่อสาร	บริบทและคู่สัมพันธ์	ผู้ศึกษาวิจัย
		กลุ่มย่อย ได้แก่ชาวเขา	บริบทการพัฒนาชุมชน คู่สัมพันธ์คือชาวเขากับนักพัฒนา	ชัยฤกษ์ (2526)
		ประเทศ	บริบทการประกอบธุรกิจ คู่สัมพันธ์คือนักลงทุนต่างชาติกับบุคลากรในหน่วยงานเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศไทย	วิจิตร (2534)
		ประเทศ ได้แก่ญี่ปุ่น อเมริกา ไทย	บริบทการทำงาน คู่สัมพันธ์คือผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา	ชาลิน (2539)
7. จริยธรรมในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	-	-	-	-
8. บทบาทของสื่อและเทคโนโลยี ที่มีต่อการสื่อสารต่างวัฒนธรรม	Comparative mass communication	ประเทศ ได้แก่ไทย ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย อเมริกา ประเทศในยุโรป	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	วันดี (2534)
		ประเทศ ได้แก่ญี่ปุ่น ไทย	บริบทการนำเสนอของสื่อมวลชน	กรรพุม (2539)
		ประเทศ ได้แก่ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย	บริบทการกำหนดนโยบายการสื่อสาร	สุมิตรา (2529)
		ประเทศ ได้แก่ไทย ญี่ปุ่น	บริบทการกำหนดนโยบายการสื่อสาร	มะลิวรรณ (2537)

2.3 วิธีวิทยาการวิจัย

ผลการศึกษาในส่วนนี้ประกอบด้วย 1.) ลักษณะงานวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2.) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และ 3.) ตัวแปรในการศึกษาวิจัย โดยเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งทั้งสามกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.) ลักษณะงานวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย* ลักษณะงานวิจัยของการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ การผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงทดลองภาคสนาม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีหลากหลาย ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แสดงภาพรวมและจำนวนของลักษณะและเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา การสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – 2542

ลักษณะงานวิจัย \ เครื่องมือ	เครื่องมือ										จำนวน (เล่ม)	
	แบบสอบถาม	แบบสอบถามมีมาตราวัด	สัมภาษณ์มีโครงสร้าง	วิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ	สัมภาษณ์	สัมภาษณ์เชิงลึก	สังเกตการณ์	วิจัยเอกสาร	วิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ	สนทนากลุ่ม		เทคนิคเดลฟาย
1. เชิงปริมาณ	✓											10
		✓										1
			✓									2
				✓								1
												(14)

* ผู้วิจัยขอระบุเกณฑ์ในการแจกแจงข้อมูลและรายละเอียดบางประการ ดังนี้

1. การหาค่าร้อยละในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยไม่ได้นับรวมว่าเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เพราะฉะนั้นในงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการหาค่าร้อยละ จะนับเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเดียวเท่านั้น ได้แก่การศึกษาของ อูซา จารุภา (2541)

2. ในการจัดสนทนากลุ่ม ต้องใช้แบบสอบถามในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการทำสนทนากลุ่ม และในการศึกษาแบบเดลฟาย ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามปลายเปิด (เป็นแบบสอบถามในรอบที่ 1) และนำเนื้อหาที่ได้มาวิเคราะห์สร้างแบบสอบถามแบบ rating scale -- 5 scales (เป็นแบบสอบถามในรอบที่ 2) ซึ่งในที่นี้ จะไม่นับแบบสอบถามดังกล่าว เป็นเครื่องมือในการวิจัย งานวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย ได้แก่การศึกษาของวิจิตร อวิรุทธ์ (2534) ที่มีการทำนายแนวโน้มรูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักลงทุนต่างชาติในอนาคต

เครื่องมือ ลักษณะ งานวิจัย	แบบสอบถาม	แบบสอบถามมีมาตราวัด	สัมภาษณ์มีโครงสร้าง	วิเคราะห์เนื้อหา เชิงปริมาณ	สัมภาษณ์	สัมภาษณ์ เชิงลึก	สังเกตการณ์	วิจัยเอกสาร	วิเคราะห์เนื้อหา เชิงคุณภาพ	อื่นๆ	จำนวน
2. เชิงคุณภาพ									✓		3
								✓			4
						✓					1
						✓				✓	3
						✓			✓		2
						✓		✓			1
						✓	✓				1
									✓	✓	1
						✓	✓	✓			1
	✓				✓		✓				1
			✓							✓	1
											(20)
3. เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ	✓					✓					1
	✓					✓	✓				2
		✓								✓	1
											(4)
4. เชิงทดลอง ภาคสนาม					✓						1
											(1)
											รวมทั้งหมด
											39

จากตารางที่ 4.8 พบว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาที่พบมากที่สุด โดยมีการวิจัยในหลายรูปแบบได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (qualitative content analysis) (ดวงรัตน์ กมลโบล, 2535; สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์, 2532; มนทิรา วิโรจน์อนันต์, 2541) การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) (สุมิตรา นคินทรบัต, 2529; มะลิวรรณ เตชาฤทธิ, 2537; จิตราภรณ์ วนัสพงศ์, 2539; อุษา จารุกา, 2541) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) (อนุลักษณ์ สุขพงษ์, 2537) นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิธีต่างๆ เหล่านี้ผสมผสานกัน (multiple methodologies) คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหา (นิษฐา จันทปัญญาศิลป์, 2541; รักใจ จินตวิโรจน์, 2541) การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกับการศึกษาจาก

เอกสาร (วันดี พรปฎิมากร, 2534) การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกับการสังเกตการณ์ (ธิดารัตน์ กนิษฐนาคะ, 2541) การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบกับการศึกษาจากเอกสาร (พรรณพิมล สระโฆะมาศ, 2538) การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกับการศึกษาจากเอกสารและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (ปรีชัช ศตะสุข, 2541) การสัมภาษณ์ประกอบกับแบบสอบถามและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (กรรพุม บุญทวี, 2539) และยังมีวิธีอื่นๆ ที่นำมาใช้ร่วมด้วยคือ การสนทนากลุ่มประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (นพพร จิตตศิลป์, 2538; จินตวีร์ เกษมสุข, 2539; มนกานต์ หงษ์กราย, 2539) การสนทนากลุ่มประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหา (มลินี นิลมาลี, 2540) และการศึกษาแบบเดลฟายประกอบกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (วิจิตร อวิรุทธ์, 2534)

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นลักษณะงานวิจัยที่พบมากเป็นอันดับสองรองจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ มีการใช้แบบสอบถามทั่วไป ตัวอย่างเช่น แบบสอบถามประเภท rating scale, แบบให้เลือกรตอบ, แบบปลายเปิด (ทัศไนย สุนทรวิภาค, 2532; พิมพ์ใจ สุรินทรเสรี, 2534; ชาลินี นานา, 2539; พิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ, 2540; Jarnjuree Padunchewin, 1997; ปิติ หุ่นจ้อย, 2541; จิราพร ชุนศรี, 2541; รุ่งทิพ ว่องปฏิการ, 2542; วันทนา สุรชีวิน, 2541); สุวรรณี เตชะวิรัชชน, 2541) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (สุนน อยู่สิน, 2527; ปาริชาติ นิตیمانพ, 2534) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ (quantitative content analysis) (ปารณีย์ จันทร์กุล, 2540)

ลักษณะงานวิจัยที่พบมากเป็นอันดับสามคือ การผสมผสานระหว่างลักษณะการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แต่ก็ยังนับว่ามีจำนวนไม่มากนัก งานวิจัยประเภทนี้ได้แก่ งานวิจัยที่ใช้แบบสอบถามประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (จิราพร บุตรสันต์, 2539) แบบสอบถามประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ (ชัยฤกษ์ ไตลังคะ, 2526; ฉลองรัฐ ยิ่งไพบุลย์, 2538) และแบบสอบถามแบบมีมาตรวัดประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Suttipong Wisessang, 1997)

ส่วนลักษณะงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาน้อยที่สุดคือการศึกษาเชิงทดลองภาคสนาม พบการศึกษาในลักษณะนี้เพียงงานเดียว ได้แก่การศึกษาของชิตาภา สุขพลา (2536) ซึ่งเป็นงานที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์

2.) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย มีวิธีการเลือกกลุ่มที่หลากหลาย ดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงภาพรวมและจำนวนของวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการสื่อสาร
ระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ศึกษา	จำนวน
- การสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)	ทศไฉนย (2532), สิริวรรณ (2532), วิจิตร (2534), ชาลิน (2539), พิมพ์ พันธุ์ (2540), นพพร (2538), สุวรรณี (2541), ปิติ (2541), รุ่งทิพ (2542)	9
- การสุ่มแบบเป็นระบบ (systematic sampling)	สุนน (2527)	1
- การสุ่มแบบชั้นภูมิ (stratified sampling)	ทศไฉนย (2532), กัลยิมา (2541), รักใจ (2541)	3
- การเลือกแบบสะดวก (convenience sampling)	Jarmjuree (1997), Suttipong (1997), อนุลักษณ์ (2537)	3
- การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)	ชัยฤกษ์ (2526), สุนน (2527), สุมิตรา (2529), ปาริชาติ (2534), วิจิตร (2534), วันดี (2534), ดวงรัตน์ (2535), ฉลองรัฐ (2538), จินตวีร์ (2539), กรรพุม (2539), จิราพร (2539), ปารณีย์ (2540), มลินี (2540), นิษฐา (2541), จิราพร (2541), รุ่งทิพ (2542), มนทิรา (2541)	17
- การเลือกแบบโควตา (quota sampling)	ชิตาภา (2536), กัลยิมา (2541)	2
- การเลือกโดยบังเอิญ (accidental sampling)	กัลยิมา (2541), ปิติ (2541), วันทนา (2541), สุวรรณี (2541)	3
- การเลือกแบบมีเครือข่าย (snowball sampling)	นพพร (2538)	1
- การเลือกแบบหมุนเวียน (rotate sampling)	จิตราภรณ์ (2539)	1
- ศึกษาจากประชากรทั้งหมด	ชัยฤกษ์ (2526), พรรณพิมล (2538)	2
- ไม่ระบุวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	มะลิวรรณ (2537), มนกานต์ (2539), อุษา (2541), พิมพ์ใจ (2534), ปริชัย (2541), ธิดารัตน์ (2541)	6

ตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่าการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในการสื่อสารระดับ วัฒนธรรมในประเทศไทย ส่วนมากเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และรองลงมา เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) และยังมีการศึกษาวิจัยจำนวน 2 งาน ที่มีการศึกษาจากประชากรทั้งหมด และอีก 6 งานที่ไม่สามารถระบุวิธีการสุ่มตัวอย่างได้ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ อูซา จารูภา (2541) ที่นำหนังสือพิมพ์ Saudi Gazette มาศึกษา แต่ไม่ได้ระบุว่าเหตุใด จึงเลือกหนังสือพิมพ์นี้ และเหตุใดจึงเลือกหนังสือพิมพ์ที่วางจำหน่ายในเดือนตุลาคม 2539 ถึง กุมภาพันธ์ 2541 นอกจากนี้วิทยานิพนธ์บางเรื่อง มีขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือแหล่ง ข้อมูลหลายขั้นตอน และบางเรื่องทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหรือแหล่งข้อมูลมากกว่า 1 กลุ่ม การศึกษาเหล่านี้จึงใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างหลายวิธี เช่นงานวิจัยของสุมน อยู่สิน (2527) ที่ใช้ การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (systematic sampling) และ การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นต้น

3.) ตัวแปรในการศึกษาวิจัย ในที่นี้ ได้เลือกมาเฉพาะตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระดับ วัฒนธรรมเท่านั้น ส่วนในวิทยานิพนธ์บางเล่มที่ไม่มีกรอบตัวแปรอย่างเด่นชัดจะดูจากประเด็น ประกอบกับผลการวิจัย และขอเสนอผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์แต่ละเล่มที่ได้นำมาประมวลเข้า ด้วยกันทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้ไปพร้อมกัน เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ดังนี้

- ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร (รวมถึงเพศ อายุ สัญชาติ ที่อยู่อาศัย อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ประสบการณ์ส่วนตัว ลักษณะส่วนบุคคล) กับตัวแปร อื่นๆ

ก. ลักษณะทางประชากร กับ การปรับตัว จากการศึกษาของสุมน อยู่สิน (2527) พบว่าอายุ การศึกษา อาชีพ และความผูกพันในกลุ่ม มีผลต่อการปรับตัวและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ข. ลักษณะทางประชากร กับ ทักษะ/การรับรู้ จากการศึกษาของชิตาภา สุขพลำ (2536) จิราพร บุตรสันต์ (2539) มลณี นิลมาลี (2540) ปิติ นุ่นจ้อย (2541) และรุ่งทิพ ว่องปฏิการ (2542) พบว่า 1.) ความแตกต่างทางอายุ ระดับการศึกษา และที่อยู่อาศัย จะทำให้บุคคลรับรู้และตีความ เนื้อหาสารที่ได้รับแตกต่างกัน เช่นคนในต่างจังหวัดจะรับรู้สภาพความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ไทยได้ดีกว่าคนในเมือง 2.) บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ไปในทางบวกหรือลบ ต้องขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ของแต่ละคนในเรื่องนั้นๆ ด้วย

ค. ลักษณะทางประชากร กับ รูปแบบ/พฤติกรรมสื่อสาร จากการศึกษาของทัศนัยสุนทรวิภาค (2532) และวันทนา สุรชีวิน (2541) พบว่าเพศ อายุ ระดับการศึกษา สัญชาติ ที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ส่วนตัว มีผลต่อรูปแบบการเปิดรับสื่อที่ต่างกัน

ง. ลักษณะทางประชากร กับ พฤติกรรม/การกระทำ การศึกษาของกัลยิมา โดกะคุณะ (2541) จิราพร บุตรสันต์ (2539) และจิราพร ชุนศรี (2541) พบว่า 1.) เพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใหม่ๆ เช่นโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2.) พื้นที่อยู่อาศัย ศาสนา อาชีพ และระดับการศึกษา มีผลต่อพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต 3.) ประสบการณ์รายได้ เพศ และอายุ มีผลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กร เช่นความยืดหยุ่นผูกพันต่อองค์กรของตน

● **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ/พฤติกรรมสื่อสารกับตัวแปรอื่นๆ**

ก. รูปแบบ/พฤติกรรมสื่อสาร กับ การปรับตัว การศึกษาของสุน อยุสิน (2527) พิมพีใจ สุรินทรเสรี (2534) ชลองรัฐ ยิ่งไพบุลย์ (2538) สุวรรณี เตชะวิรัชชน (2541) และธิดารัตน์ กนิษฐนาคะ (2541) พบว่า 1.) สำหรับชนกลุ่มน้อย เช่นชุมชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทย พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชนไม่มีผลต่อการปรับตัวและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ถึงแม้สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรม แต่สำหรับนักเรียนหรือผู้ที่เข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมอื่นนั้น พบว่าสื่อมวลชนมีบทบาทต่อการปรับตัวอยู่บ้าง โดยเป็นแหล่งให้ข้อมูลระดับกว้าง 2.) การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการปรับตัว 3.) พฤติกรรมเลือกแหล่งสาร สาร และช่องทางการสื่อสาร มีผลต่อการปรับตัว

ข. รูปแบบ/พฤติกรรมสื่อสาร กับ ประสิทธิภาพในการสื่อสาร จากการศึกษาของวิจิตร อวิรุทธ์ (2534) และ Suttipong Wisessang (1997) พบว่า 1.) พัฒนาการทางรูปแบบการสื่อสารให้มีความทันสมัยมากขึ้น จะมีผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร แต่ในขณะเดียวกัน ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของกระบวนการสื่อสารเช่นการให้ข้อมูลแก่นักลงทุนต่างชาติ เกิดจากสื่อต่างๆ ที่ใช้และความแตกต่างทางภาษา เช่นการที่นักเรียนต่างชาติที่ไปศึกษาในสหรัฐอเมริกาพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับคนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.) การมีส่วนร่วมในการสื่อสารหรือปฏิสัมพันธ์ มีผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร หรืออาจกล่าวได้ว่ามีผลต่อระดับความไม่แน่ใจและความพึงพอใจในการสื่อสาร

ค. รูปแบบ/พฤติกรรมสื่อสาร กับ ทักษะและการกระทำ จากการศึกษาของชัยฤกษ์ ไตลังคะ (2526) ทัศนัย สุนทรวิภาค (2532) ปาริชาติ นิติมานพ (2534) ชาลิน นานา (2539) พิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ (2540) และจิราพร ชุนศรี (2541) พบว่าการรับสื่อมวลชน เช่นหอกระจายข่าว (สำหรับชุมชนที่ไม่ใหญ่โต) โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอก มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะและการกระทำของชนกลุ่มน้อย เช่นชาวเขา ให้เป็นไปในทางที่

ดีขึ้น และสำหรับคนโดยทั่วไป ลักษณะการเปิดรับสื่อบางประเภทเช่นสื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล จะมีผลต่อทัศนคติและการกระทำ เช่นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มประกอบด้วย เช่นความแตกต่างระหว่างชาวไทยพุทธและมุสลิม เนื่องจากจะเป็นปัจจัยคนทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติและการกระทำที่ต่างกัน แม้จะได้รับสื่อชนิดเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังพบว่าภาษาคือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคคลบางกลุ่ม (เช่นชาวเขา) หรือในบริบทของการทำงาน ซึ่งพบว่ารูปแบบและลักษณะของการสื่อสารจะมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานของพนักงานด้วย

● อิทธิพลทางวัฒนธรรมกับตัวแปรอื่นๆ

ก. ค่านิยม กับ รูปแบบ/พฤติกรรมการสื่อสาร การศึกษาของอุษา จารุภา (2541) ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นและค่านิยม เช่นค่านิยมในการนับถือศาสนา มีผลต่อรูปแบบ/พฤติกรรมการสื่อสารของคนในสังคม เช่นในประเทศซาอุดีอาระเบีย วัฒนธรรมอิสลามจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของชาวซาอุดีอาระเบียที่มีต่อชาวต่างชาติที่เข้าไปทำงานในประเทศของตน โดยชาวต่างชาติจะถูกควบคุมพฤติกรรมในการสื่อสาร ทั้งยังมีอุปสรรคในเรื่องการแต่งกาย ภาษา ความแตกต่างด้านเวลา และค่านิยมในการทำธุรกิจ

ข. ค่านิยม กับ ทัศนคติ จากการศึกษาของนพพร จิตตศิลป์ (2538) และจินตวีร์ เกษมสุข (2539) พบว่าค่านิยมหรือลักษณะทางวัฒนธรรมในสังคม จะมีผลต่อทัศนคติของผู้รับสาร เช่นโฆษณาในประเทศไทยที่มีการนำเสนอลักษณะไทยผสมผสานกับลักษณะสากลอย่างเหมาะสม จะทำให้กลุ่มผู้รับสารชาวไทยมีทัศนคติที่ดี นอกจากนี้ค่านิยมจะมีผลต่อทัศนคติแล้ว ยังอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้ เช่นในการบริหารงานของบริษัทโคคา-โคล่า (ประเทศไทย) พบว่ามีความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างลักษณะตะวันออกของผู้บริหารชาวไทยกับลักษณะตะวันตกของผู้บริหารชาวต่างชาติ ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านความคิดและวิธีการบริหารจัดการ (ระหว่างแบบตะวันออกและตะวันตก)

ค. ค่านิยม กับ พฤติกรรม/การกระทำ การศึกษาของดวงรัตน์ กมโลบล (2535) อนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) พรรณพิมล สระโชนมาศ (2538) มลีนี นิลมาลี (2540) และนิษฐา จันทปัญญาศิลป์ (2541) แสดงให้เห็นว่าค่านิยมและลักษณะทางวัฒนธรรมของสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวัน หรือการนำเสนอของสื่อมวลชน ตัวอย่างเช่น ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่นที่แสดงออกทางภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องโดราเอมอน นอกจากนี้ยังพบว่าระบบวัฒนธรรมและความเชื่อ มีบทบาทสำคัญในการแสดงเอกลักษณ์ประจำชาตินั้นๆ เช่นสื่อไทยในนครลอสแอนเจลิสจะมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ

วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของไทยอยู่ ซึ่งนับว่าเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และช่วยให้วัฒนธรรมไทยไม่ถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมอเมริกัน

- **อิทธิพลทางจิตวิทยา/ทัศนคติ/การรับรู้กับตัวแปรอื่นๆ**

ก. ทัศนคติ/การรับรู้ กับ การปรับตัว จากการศึกษาของสุวรรณี เตชะวิรัชชน (2541) พบว่าทัศนคติเชิงบวกมีผลต่อการปรับตัว เช่นทัศนคติที่ดีในการทำงานของคนญี่ปุ่นในประเทศไทย จะช่วยให้คนญี่ปุ่นนั้นๆ สามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

ข. ทัศนคติ/การรับรู้ กับ พฤติกรรม/การกระทำ การศึกษาของจิราพร บุตรสันต์ (2539) ชาลิน นานา (2539) กัลยิมา โตกะคุณะ (2541) จิราพร ขุนศรี (2541) และนิษฐา จันทปัญญาศิลป์ (2541) แสดงให้เห็นว่าทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรม เช่นทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนหนึ่งๆ หรือทัศนคติเชิงบวกของพนักงานในองค์กรที่มีต่อรูปแบบการสื่อสาร จะส่งผลให้พนักงานนั้นๆ มีความพึงพอใจในการทำงาน และมีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรของตน เป็นต้น

ค. ลักษณะทางจิตวิทยา/ทัศนคติ กับ การนำเสนอของสื่อมวลชน การศึกษาของจิตราภรณ์ วันสพงค์ (2539) ปารณีย์ จันทกรกุล (2540) และปรีชัช ศตะสุข (2541) พบว่า ทัศนคติไม่มีผลต่อการเสนอข่าวของสำนักข่าวข้ามชาติ หรือของสื่อมวลชนของประเทศหนึ่งที่น่าสนใจเสนอข่าวของอีกประเทศหนึ่ง (สิ่งที่มีอิทธิพลได้แก่ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ สถานการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และระบบการเมืองในองค์กรของสำนักข่าวข้ามชาติ) แต่แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์นิยมยังคงมีอยู่บ้าง เช่นในการศึกษาของจิตราภรณ์ และปรีชัช

- **ตัวแปรอื่นๆ**

ประสิทธิภาพในการสื่อสาร กับ การปรับตัว การศึกษาของ Jarmjuree Padunchewit (1997) พบว่าความสามารถในการสื่อสารต่างวัฒนธรรมของผู้ที่ไปอยู่ต่างประเทศหรือต่างวัฒนธรรม (expatriate) มีความสัมพันธ์กับระดับการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยความสามารถในการสื่อสารสามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงการปรับตัวได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการสื่อสารต่างวัฒนธรรมที่ส่งผลให้การสื่อสารเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิผล คือปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมต่างๆ รวมถึงค่านิยมในการทำงานที่ต่างกัน

- **ไม่ระบุตัวแปร** แต่ผลการศึกษาโดยรวมจากสิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์ (2532) วันดี พรปฎิมากร (2534) สุมิตรา นศินทร์บดี (2539) มะลิวรรณ เดชาฤทธิ์ (2537) กรรพุม บุญทวี

(2539) มนกานต์ หงษ์กราย (2539) มนทิรา วิโรจน์อนันต์ (2541) และรักใจ จินตวิโรจน์ (2541) พบว่า

- ความแตกต่างทางวัฒนธรรมรวมถึงความแตกต่างด้านภาษา มีผลต่อการสื่อสาร เช่นมีผลต่อการคัดเลือกและนำเสนอโฆษณาที่ใช้ทั่วโลกในประเทศไทย
- มีปัญหาในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในระบบสื่อมวลชนต่างชาติในประเทศไทย ซึ่งปัญหานี้อาจแก้ไขได้โดยการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่ต่างกัน
- นโยบายในการสื่อสารของแต่ละประเทศ เช่นไทย ญี่ปุ่น มาเลเซีย สิงคโปร์ จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิต และระบบการปกครองของแต่ละประเทศ

2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่ระบุในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย

ปัญหาและอุปสรรคหลักๆ ที่พบในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทยประกอบไปด้วยปัญหาเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และปัญหาเกี่ยวกับผลการวิจัย (ดูตารางที่ 4.10 ประกอบ)

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนปัญหาและอุปสรรคที่พบในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2542

ประเด็นปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
1. ปัญหาเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี	-
2. ปัญหาเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย	29
- ปัญหาเรื่องกลุ่มตัวอย่าง (20)	
- ปัญหาเรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (6)	
- ปัญหาเรื่องลักษณะงานวิจัย (3)	
3. ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล	12
4. ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานในการทำวิจัย	-
5. ปัญหาเกี่ยวกับผลการวิจัย	14
6. ปัญหาเกี่ยวกับการอภิปรายผล	-
7. ปัญหาอื่นๆ	4

จากตารางที่ 4.10 จะเห็นได้ว่าในจำนวนปัญหาทั้งหมดนั้น ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย อันประกอบไปด้วยประเด็นปัญหาหลัก 3 ประเด็น คือปัญหาเรื่องกลุ่มตัวอย่าง (จำนวน 21 ปัญหา) ปัญหาเรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (จำนวน 6 ปัญหา) และ ปัญหาเรื่องลักษณะงานวิจัย (จำนวน 3 ปัญหา) ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบบากรองลงมาคือ ปัญหาเกี่ยวกับผลการวิจัย ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และปัญหาอื่นๆ ตามลำดับ ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่ไม่พบว่ามีการระบุไว้ในการศึกษาวิจัยของประเทศไทยได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับกรอบแนวคิด/ทฤษฎี ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานในการทำวิจัย และปัญหาเกี่ยวกับการอภิปรายผล

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ข้างต้น มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย ในการศึกษาด้านการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัยแบ่งเป็น 3 หัวข้อหลักๆ ได้แก่

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 จากการศึกษาของฉลงรัฐ ยิงไพบูลย์ (2538) มนกันต์ หงษ์กราย (2539) จินตวีร์ เกษมสุข (2539) และ Jamjuree Padunchewit (1997) พบปัญหาในเรื่องกลุ่มตัวอย่างหรือแหล่งข้อมูลไม่เพียงพอ ทำให้ขาดข้อมูลที่น่าสนใจบางประการไป และไม่เพียงพอที่จะสรุปเป็นตัวแทนของประชากรอย่างแท้จริง นอกจากนี้การที่ไม่ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ยังเป็นเหตุให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์ ขาดความครบถ้วน ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอีกทีหนึ่ง เช่นการสุ่มแบบสะดวก อาจเป็นการแทนประชากรที่ผิด (misrepresent) ได้ และการจำกัดกลุ่มตัวอย่างให้อยู่ในกลุ่มๆ หนึ่งเพียงกลุ่มเดียว ทำให้ได้ข้อมูลไม่หลากหลายเท่าที่ควร

1.1.2 การศึกษาของสุมน อยู่สิน (2527) และกรรพุม บุญทวี (2539) มีปัญหาในการที่ผู้วิจัยไม่พบกลุ่มตัวอย่างตามที่คาดไว้ เช่นการศึกษาเรื่องการผสมกลมกลืนของชาวจีนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผู้วิจัยไม่พบกลุ่มตัวอย่างตามบ้านเลขที่ในบัญชีของทางราชการ ซึ่งผลกระทบของการไม่พบกลุ่มตัวอย่างคือทำให้กลุ่มตัวอย่างลดลงไปโดยปริยาย และปัญหาในเรื่องการไม่พบกลุ่มตัวอย่างนี้ จึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

นอกจากนี้ ในการศึกษาของชัยฤกษ์ ไตลังคะ (2526) และนพพร จิตตศิลป์ (2538) ยังพบว่ามีความยากลำบากในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการสำรวจ และในบางครั้งเมื่อหาได้ ก็อาจไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ดีที่สุดในการให้ข้อมูล

1.1.3 การศึกษาของชิตาภา สุขพลำ (2536) มีปัญหาว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีความสามารถในการให้ข้อมูล เช่นอ่านหนังสือไม่ออก (ไม่เหมือนอย่างที่เคอย่างไว้) และมีปัญหาเรื่องสุขภาพ เช่นปัญหาสายตา

1.1.4 การศึกษาของ Jarmjuree Padunchewit (1997) พบปัญหาว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยไม่ได้ส่งถึงมือผู้รับ เช่นผู้วิจัยกำหนดว่ากลุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นชาวอเมริกัน แต่แบบสอบถามที่ได้กลับมากลับเป็นแบบสอบถามจากผู้ตอบชาติอื่นๆ เป็นผลให้เกิดปัญหาว่าแบบสอบถามที่ตอบกลับ กลายเป็นแบบสอบถามที่นำมาใช้ไม่ได้ (invalid questionnaire)

1.1.5 การศึกษาของสุมน อยุสิน (2527) อนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) นพพร จิตตศิลป์ (2538) กรรพุม บุญทวี (2539) Jarmjuree Padunchewit (1997) และอุษา จารุกา (2541) พบปัญหาว่ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเปิดเผยข้อมูล เป็นเหตุให้ได้รับข้อมูลอย่างไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งมีสาเหตุหลายประการคือ การไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล เช่นไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนทำงานอยู่ ผู้ให้ข้อมูลบางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น บางคนไม่มั่นใจว่าจะให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนจึงปฏิเสธ และบางคนจงใจปกปิดข้อมูล นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในวัฒนธรรมของประเทศปิด เช่นประเทศซาอุดีอาระเบีย ก็นับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 จากการศึกษาของ Jarmjuree Padunchewit (1997) และ Suttipong Wisessang (1997) พบปัญหาเรื่องเครื่องมือในการวิจัยไม่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง เช่นเครื่องมือที่นำมาตรวจวัดของตะวันตกมาใช้ ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มาจากแถบตะวันออก

1.2.2 การศึกษาของชัยฤกษ์ ไตลังคะ (2526) และชิตาภา สุขพหลำ (2536) มีปัญหาเรื่องภาษาที่นำไปใช้ในการออกแบบเครื่องมือวิจัย คือต้องหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในภาษาถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง มาช่วยในการออกแบบเครื่องมือวิจัยหรือช่วยในการเก็บข้อมูล เช่นในการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์พูดกันคนละภาษา จำเป็นต้องอาศัยล่ามในการถ่ายทอดสาร ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่สมบูรณ์เท่าใดนัก

นอกจากนี้ การที่ผู้วิจัยชาวไทยใช้ภาษาอังกฤษในแบบสอบถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างชาวอังกฤษตอบปัญหา ผู้วิจัยจำเป็นต้องแปลกลับ (back-translate) เป็นภาษาไทยอีกครั้ง และอาจมีปัญหามากขึ้นหากผู้วิจัยนำแบบสอบถามภาษาอังกฤษไปใช้กับชาวต่างชาติที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องนัก

1.2.3 การศึกษาของ Jarmjuree Padunchewit (1997) และจิราพร ขุนศรี (2541) มีปัญหาว่าเครื่องมือบางชนิดเช่นแบบสอบถาม ไม่สามารถใช้เก็บข้อมูลได้ละเอียดตรงกับข้อเท็จจริงนัก ประกอบกับแบบสอบถามที่ยาวเกินไปจะทำให้ผู้ตอบเกิดความเบื่อหน่าย

1.2.4 การศึกษาของอนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) พบปัญหาที่เกิดจากการไม่ได้ใช้วิธี multiple methodologies ในการศึกษา เช่นการศึกษาจากเอกสาร หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกเพียงอย่างเดียว ซึ่งในกรณีที่ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษานั้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีหลักฐานเอกสารอื่นๆ อ้างอิง ก็เป็นเหตุให้ความเที่ยงและความตรงของผลที่ได้ ต้องขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาด้วย

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะงานวิจัย การศึกษาของชัยฤกษ์ ไตลังคะ (2526) ได้ระบุถึงปัญหาของการวิจัยเชิงสำรวจที่ใช้การสังเกตการณ์ร่วมด้วย ซึ่งจะทำให้มีข้อบกพร่องในการสังเกตการณ์ เพราะอาจใช้การวิจัยเชิงสำรวจเป็นเครื่องมือชี้แนะและหาข้อสรุปรวม

นอกจากประเด็นปัญหาหลักๆ 3 ข้อที่ได้กล่าวมานี้ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของบางวัฒนธรรม เช่นญี่ปุ่น ก็อาจทำให้เกิดปัญหาในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพได้ เช่นในการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามอย่างไม่ตรงไปตรงมา อันเนื่องมาจากลักษณะของคนญี่ปุ่นที่เป็นคนพูดอะไรอ้อมๆ (indirect) เพราะเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลมีอัตราการหลีกเลี่ยงต่อความเสี่ยงสูง หรือวัฒนธรรมคนไทยในนครลอสแอนเจลิส ซึ่งเป็นสังคมเล็กๆ ที่คนจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น คนใน

สังคมจึงพยายามหลีกเลี่ยงความบาดหมางใจให้มากที่สุด (อนุลักษณ์ สุขพงษ์, 2537; กรรพุม บุญทวี, 2539)

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนมากปัญหาเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลของการศึกษาด้านการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย เกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

2.1 การที่ไม่มีการจัดเอกสารอ้างอิง หรือเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบ ทำให้เสียเวลามากในการวิจัย (วันดี พรปฎิมากร, 2534; พรรณพิมล สะโรชะมาศ, 2538; กรรพุม บุญทวี, 2539)

2.2 ขณะที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มีเหตุการณ์แทรกซ้อนเกิดขึ้น (ตามบริบทของสังคมในขณะนั้น) เป็นเหตุให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปจากในยามปกติ ตัวอย่างเช่นในการศึกษาเกี่ยวกับทิศทางข่าวที่นำเสนอบนข่าวเกี่ยวกับโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ได้เกิดเหตุการณ์จลาจลขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย ทำให้ภาพรวมของทิศทางข่าวส่วนใหญ่เป็นไปในทางลบ (ปารณีย์ จันทกรกุล, 2540; Jarmjuree Padunchewit, 1997)

2.3 เวลาที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลไม่สัมพันธ์กับเวลาที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสถานที่เป้าหมาย ตัวอย่างเช่นในการศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจความไม่แน่ใจและความพึงพอใจในการสื่อสารของนักเรียนในมหาวิทยาลัยอเมริกัน ผู้วิจัยเรื่องนี้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักเรียนนานาชาติจำนวนน้อย หรือการที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสถานที่ทำวิจัยเพียงช่วงสั้นๆ เท่านั้น (ชิตาภา สุขพหล้า, 2536; กรรพุม บุญทวี, 2539; Suttipong Wisessang, 1997)

2.4 ระยะเวลาที่จำกัดในการทำวิจัย เช่นมีเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลน้อย เป็นเหตุให้ผู้วิจัยไม่สามารถทำวิจัยได้ครบทุกขั้นตอนตามที่เสนอไว้ในโครงร่างวิจัย (proposal) หรือไม่ได้ความถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด (สุมิตรา นคินทรบดี, 2529; วิจิตร อวิรุทธิ์, 2534; อุษา จารุกา, 2541; ชิดารัตน์ กนิษฐนาคะ, 2541)

3. ปัญหาเกี่ยวกับผลการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาของพิมพีใจ สุรินทรเสรี (2534) จิตราภรณ์ วนัสพงศ์ (2539) มนกานต์ หงษ์กราย (2539) อนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) ปารณีย์ จันทกุล (2540) Jamjuree Padunchewit (1997) จิราพร ชุนศรี (2541) และมนตรีรา วิโรจน์นัต (2541) ระบุถึงข้อจำกัดในเรื่องการอนุมานผลให้ครอบคลุมประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยทำการศึกษาโดยจำกัดในพื้นที่ไม่กี่แห่ง ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหรือแหล่งข้อมูลเพียงบางกลุ่ม หรือศึกษาย้อนหลังไปไม่เพียงพอ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ในภาพรวม ยังทำให้ขาดความครอบคลุมและหลากหลาย ซึ่งสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีวิทยาการวิจัย กล่าวคือการใช้วิธี multiple methodologies ในการศึกษา ตามที่ได้กล่าวแล้วในปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2 การศึกษาของมนกานต์ หงษ์กราย (2539) มีปัญหาเรื่องการได้ข้อมูลมาอย่างจำกัด เช่นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนไม่มากพอที่จะเป็นตัวแทนของประชากร ทำให้เกิดปัญหาในการวิเคราะห์ผลว่าจะวิเคราะห์ในระดับใด เช่นระดับท้องถิ่นหรือระดับสากล

3.3 การศึกษาของ Jamjuree Padunchewit (1997) และ อุษา จารุภา (2541) พบปัญหาในกรณีที่ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ทำให้ข้อมูลที่ได้มาอาจมีผลต่อความเที่ยงและความตรงของผลการศึกษาได้ เนื่องจากไม่อาจแน่ใจได้ว่าแบบสอบถามส่งไปถึงผู้รับถูกคนหรือไม่ และผู้ที่ตอบอาจมีอคติ (bias) ในเรื่องที่ถูกถามด้วย นอกจากนี้ การส่งเอกสารที่จะทำการศึกษาทางไปรษณีย์ ยังอาจเสี่ยงต่อการสูญหายและทำให้ได้เอกสารมาศึกษาไม่ครบ

4. ปัญหาอื่นๆ ที่พบในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย มี

ดังนี้

4.1 การศึกษาของทัศนัย สุนทรวิภาค (2532) และปรีชัช ศตะสุข (2541) ระบุถึงปัญหาของการศึกษาวิจัยของตนว่าเป็นการวิจัยที่ต้องการการการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (longitudinal study) เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อให้ผลที่ได้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

4.2 การศึกษาของปรีชัช ศตะสูข (2541) ยังได้ระบุถึงปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาจากมุมมองของคนใน (insider) ทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ลงในรายละเอียดลึกซึ้งอย่างแท้จริง

นอกจากกรอบแนวคิด/ทฤษฎี ประเด็นการศึกษา วิธีวิทยาการวิจัย และปัญหา/อุปสรรคในการศึกษาวิจัยของการศึกษาเรื่องการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคตจากวิทยานิพนธ์ที่นำมาศึกษาทั้ง 39 เล่ม โดยจัดกลุ่มตามปัญหา/อุปสรรคในการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี ในการศึกษาที่ผ่านมา มีการนำเอาทฤษฎีตะวันตกมาใช้มากถึงแม้จะเป็นการศึกษาในประเทศแถบตะวันออก ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรมีการนำเอาทฤษฎีตะวันออกมาใช้ร่วมด้วย นอกจากนี้ อาจใช้แนวทาง (approach) ที่ต่างจากแนวทางที่นำมาศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองที่แตกต่างออกไป

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย ในการศึกษาที่ผ่านมาได้มีผู้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย แบ่งได้เป็น 3 หัวข้อใหญ่ๆ เช่นเดียวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาในลักษณะเดียวกัน กับกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกัน หรือในสถานที่ที่ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยอาจเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างและให้กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลาย หรือผู้วิจัยอาจขยายขอบเขตการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มุมมองหรือแนวคิดที่หลากหลาย สามารถสรุปอ้างอิง และนำไปใช้ได้กว้างขึ้น และยังสามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างการศึกษาที่ผ่านมาับ การศึกษาครั้งใหม่ได้ด้วย ตัวอย่างเช่น ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีความรู้และสถานะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มเดิม หรือมีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงรูปแบบการปกครองที่แตกต่างออกไป

2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยควรคำนึงถึงความเที่ยงและความตรงของเครื่องมือในการวิจัย เช่นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างใช้ภาษาคนละภาษากับผู้วิจัย ควรมีการแปล

เครื่องมือวิจัยให้เป็นภาษาของกลุ่มตัวอย่าง หรือหากเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ควรให้ผู้สัมภาษณ์ที่รู้ภาษาถิ่นนั้นๆ ดี เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและสื่อสารได้ตรงกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจศึกษาเรื่องเดิมซ้ำ โดยเปลี่ยนเครื่องมือวิจัยเป็นเครื่องมือที่มีการแปลเป็นภาษาของกลุ่มตัวอย่างแล้ว หรือผู้วิจัยอาจทำการศึกษซ้ำในช่วงเวลาที่ห่างกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรพิจารณาเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการศึกษาอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่งด้วย

2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาในบางเรื่องที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลของเรื่องที่ศึกษาอย่างละเอียดและตรงกับข้อเท็จจริง เนื่องจากการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และบางครั้งต้องอาศัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเช่นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้วิจัยควรใช้วิธีวิจัยแบบ multiple methodologies

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่า ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากขึ้น คือควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากแหล่งประชากรที่ทำการศึกษา เพื่อให้ได้ผลและข้อสรุปที่ถูกต้องมากที่สุด

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัย ผลการศึกษาพบว่าควรมีการนำผลการวิจัยที่ได้ไปศึกษาต่อยอด เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนขึ้น เช่นจากผลการศึกษาที่ได้ อาจนำไปศึกษาถึงผลกระทบของเรื่องนั้นๆ ที่มีต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจนำไปศึกษาถึงความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง หรืออาจนำไปศึกษาต่อในส่วนของการนำไปประยุกต์ใช้

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

5.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่องเดิมให้ลึกซึ้งขึ้น ได้แก่การนำตัวแปรอื่นเช่นทัศนคติ มาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อจะได้อธิบายสิ่งที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน และได้มุมมองทางการสื่อสารระดับวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น หรือผู้วิจัยอาจนำเอาเรื่องเดิมมาศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่นการทำวิจัยซ้ำในช่วงเวลาที่ห่างกัน (longitudinal study)

5.2 ควรศึกษาลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมประกอบด้วย กล่าวคือ ในการศึกษาแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยควรศึกษาถึงความสอดคล้องของเรื่องที่ศึกษากับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่นในการศึกษาเรื่องใดๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นต้อง

ศึกษาหลักศาสนา ค่านิยม และวัฒนธรรมอิสลาม รวมถึงประวัติศาสตร์ด้วย เพื่อให้ได้ข้อสรุปและภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด หรือผู้วิจัยอาจศึกษาในเรื่องลักษณะของวัฒนธรรมที่เป็นปัญหาต่อการสื่อสารแต่ละแห่ง เช่นการตรวจสอบและควบคุมจากบางฉากในละครหรือภาพยนตร์ไทย เมื่อมีภาพและเสียงที่ไม่พึงประสงค์

5.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติมระหว่างลักษณะตะวันออกกับตะวันตก หรือระหว่างลักษณะท้องถิ่นกับลักษณะสากล

5.4 ควรศึกษาในมุมมองของคู่ปฏิสัมพันธ์อีกฝ่ายหนึ่ง ในการศึกษาระดับการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ผู้วิจัยอาจศึกษาในมุมมองของคู่สัมพันธ์อีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้เน้นในการศึกษาครั้งก่อน ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับชาวเลกับนักพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยอาจศึกษาในมุมมองของนักพัฒนาชุมชนเพิ่มจากการศึกษาครั้งก่อนที่ศึกษาในมุมมองของชาวเล ซึ่งการได้ทราบมุมมองของทั้งสองฝ่าย จะช่วยให้ผลการวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (หรือในกรณีที่ไม่ใช่การศึกษาระดับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมแต่เป็นการสื่อสารข้ามชาติผ่านสื่อ ผู้วิจัยอาจศึกษาในมุมมองของผู้รับสาร)

ผลการศึกษาในส่วนภาพรวมทั่วไป และส่วนสถานภาพการศึกษาวิจัยที่เสนอตามปัญหำนำในการวิจัยทั้ง 4 ข้อ รวมถึงผลการศึกษาในส่วนข้อเสนอนี้ แสดงให้เห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย ยังคงมีข้อจำกัดและข้อบกพร่องอยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยจะขออภิปรายเปรียบเทียบการศึกษาในประเทศไทยกับในต่างประเทศต่อไปในบทที่ 5